

Kennismaken met verzetsstrijder Anton de Kom

Anton de Kom: Strijden ga ik
NPO Radio 1-podcast, 6 afleveringen

Anton de Kom (1898-1945) werd op 22 juni 2020 toegevoegd aan de nieuwe Canon van Nederland. Mensen die geen geschiedenis hebben gestudeerd hebben over het algemeen geen idee wie hij was of wat hij betekend heeft voor de Nederlandse geschiedenis. Hier en daar kreeg De Kom een plek in een verdiepingsparagraaf over antikoloniale bewegingen in geschiedensmethodes, maar ook de meeste leerlingen weten weinig over hem te vertellen. De NPO wijdde een podcast aan de vrijheidsstrijder om de luisteraars (beter) kennis te laten maken met de persoon achter het Canonvenster. In *Anton de Kom: Strijden ga ik* nemen presentatoren Paul de Jong en Tim Streefkerk ons mee in hun onderzoek naar deze Surinaamse verzetsstrijder. Het krachtige van deze podcast is de afwisseling tussen ooggetuigenverslagen, de verhalen en de vragen die de sprekers stellen tijdens hun brononderzoek. Dit alles zorgt voor een brede historisch context en is een krachtig voorbeeld van een gedegen historisch onderzoek.

Door stapsgewijs zijn voetstappen te volgen, ontstaat een beeld van het leven van Anton de Kom. Waar komt hij vandaan? Wat zorgt ervoor dat hij een boek gaat schrijven? Wat is zijn doel? Waarom Anton de Kom in de Nederlandse Canon is opgenomen, wordt duidelijk op het moment dat besproken wordt hoe Nederland omgaat met antikoloniale vrijheidsstrijders in Suriname voor de onafhankelijkheid. Van het zwartmaken van Anton de Kom, hem opsluiten en intimideren tot het opsluiten van tijdgenoot Louis Doedel. Hij was vakbondsleider en tijdgenoot van Anton de Kom die in 1937 een petitie aanbood aan de gouverneur van Suriname om op te komen voor de werklozen. Doedel bleef vastzitten, 'ter observatie', tot 1980. Maar liefst 43 jaar en dus nog vijf jaar na het onafhankelijk worden van Suriname. Duidelijk een zwarte bladzijde in de Nederlandse geschiedenis die benoemd moet worden.

Dit benoemen komt ook aan de orde wanneer Paul en Tim spreken met iemand die krantenkoppen van net na de oorlog tot de jaren zeventig heeft verzameld. Deze geven goed aan wat de collectieve houding is tegenover mensen met een andere huidskleur. De quote van de Amsterdamse politie is hier tekenend voor: 'Wij zijn niet meer discriminerend dan de rest van de Nederlandse bevolking.' Inhoudelijk komen er in de podcast verschillende onderwerpen aan bod die u kunt gebruiken tijdens een geschiedenisles. Historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en de bijbehorende context, maar ook vaardigheden zoals het herkennen van verschillende maatschappijtypen en historische processen van continuïteit en verandering. De herontdekking van het manuscript van het boek van Anton de Kom laat zien dat de geschiedenis een aaneenschakeling is van, soms toevallige, gebeurtenissen. Uiteraard kunt u aan de hand van de podcast ook interessante discussies voeren met uw leerlingen over de opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden.

De lengte van de zes afleveringen à 30 minuten maakt het ietwat onwerkbaar om de podcast in zijn geheel in de klas te luisteren, maar goed gekozen frag-

menten zijn een goede bron om in te zetten in de klas. Of luister het zelf, als voorbereiding op een inhoudelijke les over Anton de Kom en de historische context. Zoals gezegd is de podcast inhoudelijk erg sterk, waardoor je genoeg materiaal hebt om je lessen aan te vullen op allerlei gebieden. Mijn conclusie is dan ook dat je aan deze podcast, mits goed ingezet, een mooie mogelijkheid hebt om geschiedenis levendig te maken en te oefenen met historische vaardigheden bij een Canonvenster.

Paul de Haan

Ontstaan van de moderne school

Het wonder van de hbs. Een onderwijshervorming die slaagde. Jan Blokker (Querido, Amsterdam 2021), 297 blz., € 24,99

Stel een vraag aan een hbs'er en stel dezelfde vraag aan een gymnasiast. De hbs'er zal direct antwoorden. De gymnasiast zal heel lang nadenken... en géén antwoord geven.' Met dit grapje van zijn leraar Latijn aan een Amsterdams gymnasium in de jaren zestig opent Jan Blokker junior *Het wonder van de hbs. Een onderwijshervorming die slaagde*. Zijn docent wilde maar zeggen: gymnasiasten waren 'bespiegelende jongens en meisjes', hbs'ers waren 'oppervlakkige types'.

Nieuw was kritiek op de hbs geenszins. Al bij de eerste behandeling van de wet in april 1862 in de Tweede Kamer reageerden confessionelen en conservatieven ronduit afkeurend. Volgens hen zorgde de hbs met moderne vakken als aard- en natuurkunde voor 'materialistisch' onderwijs waar het ongeloof van afspatte. De pedagogische kritiek betrof het brede

programma van de vijfjarige hbs met zeventien (en later achttien) vakken. De leraar Latijn was niet de enige die vond dat het overbeladen programma tot weinig verdieping leidde. Daarnaast vielen de leerlingenaantallen in het begin tegen. De driejarige rijks-hbs van Helmond kwam in de jaren 1870 niet of nauwelijks boven de dertig leerlingen uit en die in Warffum telde op het dieptepunt in 1874 maar twaalf leerlingen.

Waarom werden deze scholen niet opgeheven? Daarin schuilt volgens de auteur het wonder van de hbs. Een belangrijk onderdeel van het wonder betreft de leraren zelf. Goed opgeleide docenten kregen de ruimte van hun directeur en de onderwijsinspectie om hun school op de kaart te zetten. Daarnaast wedijverden gemeenten om een (liefst) gesubsidieerde hbs te stichten en brachten daarbij soms de meest fantasierijke argumenten naar voren. Het gemeentebestuur van Oudewater vond dat zij als 'eene der eerste steden die het Spaanse juk afwierpen' recht hadden op een door het Rijk bekostigde hbs. In Hoorn speelde soortgelijke nostalgie. Niet geheel verrassend werden beide aanvragen afgewezen. Het toegankelijk geschreven boek staat vol met dit soort voorbeelden. Het geeft aan hoezeer in deze jaren in het middelbaar onderwijs gepioneerd werd. Weliswaar kende ook de in 1857 opgerichte mulo een algemeen vormend karakter, maar geen omlind

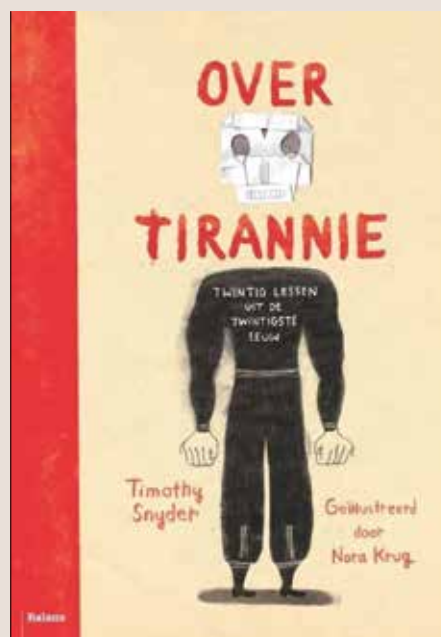
(examen)programma en vakdocenten. Met de hbs ontstond de eerste middelbare school in de moderne zin van het woord: teamvergaderingen, rapportbesprekingen en gesteggel (in de krant) over de omvang van de eindexamens gaan terug tot deze jaren. Behalve als ontstaansgeschiedenis van een succesvolle moderne middelbare school, laat het verhaal zich ook lezen als een analyse van een succesvolle onderwijsvorming. Wat dat betreft is het boek niet louter voor historici en geïnteresseerden een aanrader, maar kan de politiek-bestuurlijke kring van het onderwijs er zijn voordeel mee doen.

Djurre Feijen

Gehoorzaam niet

Over tirannie. Twintig lessen uit de twintigste eeuw. Timothy Snyder, geïllustreerd door Nora Krug (Balans, Amsterdam 2022), 126 blz., € 19,95

Gehoorzaam niet bij voorbaat. De eerste van twintig lessen illustreert Timothy Snyder aan de hand van het overnemen van de Weimarrepubliek door Hitler, de *Anschluss* en het Milgram-experiment. Iedere keer worden mensen verleid om de macht vrijwillig uit handen te geven. En dat niet alleen, want 'in tijden als deze bedenken mensen wat een repressieve overheid zal willen zonder dat het hun wordt gevraagd'. Toen de Duitsers in 1941 Rusland binnenvielen, bedachten SS'ers op eigen houtje nieuwe methoden voor massamoorden. Het bleek meer te zijn dan Hitler had verwacht. Je kunt de tekst van het pamflet van Yale-hoogleraar geschiedenis Snyder puur als tekst tot je nemen. Je kunt ook de versie geïllustreerd door Nora Krug kopen. Voor die vijf euro meer is het tweede een aanrader. Net als in haar intrigerend geïllustreerde *Heimat*

– wat mij betreft de beste graphic novel van 2018 – doen de afbeeldingen je stilstaan bij wat je leest. Wat doen die ogen daar? Wat spiegelt in die plas? Wij herkennen allen de foto van Marinus van der Lubbe, illustratief bij les 18: *Blijf kalm als het ondenkbare gebeurt*. Hoewel het stuk vijf jaar geleden is geschreven, toont voornoemde les hoe actueel het is. Wat als het ondenkbare gebeurt en Poetin kernwapens inzet? Of les 10: *Geloof in de waarheid (in tijden van nepnieuws)*. Les 7: *Blijf nadenken als je een wapen moet dragen*.

Je mag vrezen dat dit aan het Russische oorlogsfront anders wordt geïnterpreteerd dan Snyder bedoelt. Zoals de titel al zegt, gaat het om lessen uit de vorige eeuw en het is spijtig om te constateren dat er meer dan voldoende aanleiding was voor Snyder om dit boekje nu te schrijven. Snyder is historicus (en Krug docent illustratie aan de Parsons School of Design) en dus heeft hij sterke historische voorbeelden paraat. Zoals toen in 1946 de Tsjechen in groten getale communistisch stemden en daarmee mede de democratie tot 1989 de nek omdraaiden (les: *Voorkom een eenpartijstaat*). Of Hannah Arendt die in 1971 nadacht over de Amerikaanse Vietnamleugens, maar zichzelf troostte met de gedachte dat in een vrij land de feiten altijd machtiger zijn dan leugens (les: *Onderzoek alles*).

Wij leven in een tijdsgewricht waarin ►

